

TÜRKİYE'DE KONSOLİDE BÜTÇE HARCAMALARININ EKONOMİK AYRIM AÇISINDAN GELİŞİMİ :1987-1998

Araş. Gör. Harun CANSIZ*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de kamu harcamalarının ekonomik ayırım açısından gelişimini incelemektir. Genel olarak, kamu harcamaları hükümetlerin hedeflerine ulaşmak için kullandığı araçlardan birisi olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de 1987-1998 dönemindeki kamu harcamalarının gelişimi ile ilgili olarak, ekonomik açıdan kamu harcamaları bileşiminin Gayri Safi Milli Hasıla ve toplam Kamu Harcamalarına oranları ele alınarak incelenmiştir.

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine of public expenditures in Turkey within an economical perspective. Generally speaking, public expenditures are one of the means at the governments' disposal to reach at their economic goals. As regards the development of public expenditures in Turkey; the rational develepment of the public expenditures is examined by taking into account the rate of the components of them to the Gross National Product and to the total public expenditures between 1987-1998.

GİRİŞ

Bu makalede, Türkiye'de konsolide bütçe kamu harcamalarının 1987-1998 dönemindeki gelişimi incelenmeye çalışılacaktır. Bu nedenle önce harcamaların tanım ve tasnifi yapılacaktır. Bu harcamalardaki yıllar itibariyle gelişim incelenecektir. Konsolide bütçe harcamalarının gelişimi incelenirken personel, diğer cari, yatırım, transfer ve faiz ödemeleri olarak bölümlenmeye gidilmiştir.

I-KONSOLİDE BÜTÇE HARCAMALARININ GELİŞİMİ

Türkiye'de 1987-1998 dönemine ilişkin konsolide bütçe harcamaları Tablo 1'de nominal ve reel olarak görünmektedir.

* Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü.

İncelenen on iki yıllık dönemde konsolide bütçe harcamalarının nominal olarak arttığı dikkati çekmektedir. Ancak 1994 ve 1995 yıllarında reel olarak azalmıştır. İlgili tabloda konsolide bütçe harcamalarının GSMH'ya oranı ve TÜFE kullanılarak elde edilen reel konsolide bütçe harcamalarının arttığı görülmektedir.

Konsolide bütçe harcamalarının artışına yol açan nedenler; genel ve katma bütçeli idare sayısındaki artış, konut edindirme yardımı, tasarrufu teşvik uygulaması ücretlilere vergi iadesi uygulaması, fonların önemli bir kısmının 1993 yılında bütçe içerisine alınması olarak sıralanabilir¹. Bu tespitler bize ilgili dönemde devletin ekonomideki payının ve kamu müdahalesinin arttığını göstermektedir.

Tablo 1: Kamu Harcamaları Ve Gayri Safi Milli Hasılanın Nominal Ve Reel Gelişimi

Mali Yıl	TÜFE*	Gayri Safi Milli Hasıla (Milyar TL)		Konsolide Bütçe Harcamaları (Milyar TL)	
		Nominal	Reel	Nominal	Reel
1987	100,0	75019	75019,00	13481	13481,0
1988	173,7	129175	74366,72	23133	13317,7
1989	283,6	230370	81230,61	39860	14055,00
1990	454,6	397178	87368,68	68355	15036,30
1991	754,5	634393	84081,25	132401	17548,18
1992	1283,1	1103605	86010,83	225398	17566,67
1993	2131,2	1997323	93718,23	490438	23012,29
1994	4395,9	3887903	88443,85	902454	20529,45
1995	8511,7	7854887	92283,41	1724194	20256,75
1996	15270,6	14978067	98084,34	3961308	25940,75
1997	28249,4	29393262	104049,20	8050252	28497,07
1998	51868,4	530128009	102206,40	15614441	30103,96

TÜFE : Tüketici Fiyat Endeksi

Kaynak: DİE, 1995 Türkiye İstatistik Yıllığı, Sayfa 595; DİE 1998 Türkiye İstatistik Yıllığı Sayfa 567;1992 Mali Yılları Bütçe Gerekçesi Sayfa 28 ve <http://muhasebat.gov.tr/mbulten>

Tablo 2 de Konsolide bütçe harcamalarının GSMH' ya göre oransal

¹ Erdoğan ÖNER, "Türkiye'de Bütçe Harcamalarının Genel Bir Değerlendirmesi", Türkiye IX. Maliye Eğitim Sempozyumuna Sunulan Tebliğ, 6-8 Mayıs 1993, Silifke-Mersin, s. 234.

gelişimi reel ve nominal değerlerle görülmektedir. 1987 yılında Konsolide bütçe harcamaları nominal ve reel olarak GSMH'nın % 17,9 a eşittir. İlgili dönemde yaklaşık % 11'lik bir artışla 1998 yılında bu oran % 29'lar düzeyine yükselmiştir.

Tablo 2- Konsolide Bütçe Harcamalarının Oransal Gelişimi (%)

<i>Mali Yıl</i>	<i>Konsolide Bütçe Harcamaları / GSMH*</i>	
	<i>Nominal</i>	<i>Reel</i>
1987	17,9	17,9
1988	17,9	17,9
1989	17,3	17,3
1990	17,2	19,7
1991	20,8	24,8
1992	20,4	23,7
1993	24,5	26,2
1994	23,2	26,2
1995	21,9	23,8
1996	26,4	27,0
1997	27,3	26,3
1998	29,4	28,8

*GSMH: Gayri safi milli hasıla

Kaynak:, age 1995 s.595; age.1998 s.567; age1992 s.28 ve ag.web sayfası

Konsolide bütçe harcamalarının ekonomideki payının devamlı artışı genel ekonomide ciddi sorunlara yol açmıştır. Özellikle harcamaların büyümesinden kaynaklanan bütçe açıklarının artması merkezi hükümeti büyük mali problemlerle karşı karşıya bırakmıştır. Mali yılbaşı itibariyle bütçelerin görünüşte bir denklik içerisinde olmasına rağmen yıl içerisinde büyük ölçüde bütçe açıkları iç ve dış borçlanma ile finanse edilmektedir. Bu durum ise konsolide bütçe harcamaları üzerinde dolaylı bir etki oluşturmaktadır. Bu etki daha çok transfer harcamaları üzerinde görülmekte ve transfer harcamalarının büyük bir bölümü borçlanma faiz ödemelerine gitmektedir. Neticede bu etkiler ekonomik, sosyal ve siyasi istikrarsızlığa yol açabilmektedir².

Kamu harcamalarının genel ekonomi üzerindeki etkisini açıkça görebilmek, sağlıklı ve dengeli bir bütçe politikası izleyebilmek için

² Mustafa SAKAL, "Kamu Harcamalarının Hacminin Ölçülmesinin Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Değerlendirilmesi", *D.E.U. İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 1, s.111-122

harcamaların ekonomik ayırım açısından irdelenmesi gerekmektedir³. Aşağıda ekonomik ayırım esas alınarak harcamaların gelişimi incelenmeye çalışılacaktır.

A) CARI HARCAMALAR

Cari harcamalar, devletin yüklendiği kamu hizmetlerinin yapılması bakımından ihtiyaç duyulan idari hizmetlerin sağlanması ve sürdürülmesi ile ilgilidir. Bu nedenle cari harcamalar, ekonominin mevcut üretim kapasitesini kullanmak için gerekli mal ve hizmetlerin satın alınmasına yönelik olarak yapılmaktadırlar. Türk bütçe sisteminde yer alan cari harcamalar, kendi içerisinde personel harcamaları ve diğer cariler olarak iki alt başlık altında incelenmektedir.

1-Personel Harcamaları

Konsolide bütçe harcamaları; genel ve katma bütçeli kuruluşlarda çalışanların aylıklar, sözleşmeli personel ücretleri, işçi ücretleri, sosyal yardımlar, ek çalışma karşılıkları, tazminat ve ödüller, ödenekler, tedavi yardımı ve cenaze giderleri ile diğer personel giderlerini kapsamaktadır⁴.

Tablo 3'te personel harcamalarının yıllar itibariyle gelişimi görülmektedir. 1987 yılında 2 995 Milyar TL olan harcamalar 1998 yılında 3 katrilyon 871 trilyon TL düzeyine yükselmiştir. Dönem başında konsolide bütçe harcamalarının % 22,2'sini GSMH'nin % 3,9'unu teşkil eden bu harcamalar, dönem sonunda sırasıyla % 24,7 ve 0,7 düzeyinde gerçekleşmiştir. Burada emek faktörünün gerçek piyasa değerinden ödenip ödenmediği konusunu tartışmak gerekmektedir. Eğer devlet kamu kesiminde etkinlik ve verimlilik sağlamak istiyorsa bu faktörün gerçek piyasa değerini ödemek durumundadır⁵. Fakat böyle bir uygulama yapılırken devlet, kendisini

³ Nermin BIÇAK, *İdari ve İktisadi Kriterlere Göre Konsolide Bütçe Harcamalarının İncelenmesi*, Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporları Dizisi: 8, Maliye ve Gümrük Bakanlığı- Bümko, Ankara, 1987, s.15.

⁴ Öner, agt. 237-280

⁵ Şevki ÖZBİLEN, "Türkiye'de Bütçe Açıkları ve Bu Açıkların Finansmanı", *Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Sayı 11, Kasım 1996, S.43-53

"istihdam sağlayıcı" olarak görmemesi gereklidir. Devlet yeni istihdam alanlarının oluşması konusunda özel sektörü harekete geçirmesi ve bu şekilde işsizliği azaltma konusunda tasarrufta bulunmalıdır⁶.

Tablo 3: Personel Harcamalarının Gelişimi

Mali Yıl	Personel Harcamaları (Milyar TL)		BH (%)	PH*/K PH/GSM H (%)
	Nominal	Reel		
1987	2995	2995	22,2	3,9
1988	5053	2909,0	21,8	3,9
1989	12539	4421,3	29,1	5,0
1990	20465	4501,7	29,9	5,1
1991	49291	6532,9	37,2	7,7
1992	94076	7331,9	41,7	8,5
1993	169511	7953,7	34,5	8,4
1994	273062	6211,7	30,2	7,0
1995	502601	5904,8	29,1	6,3
1996	974148	6379,2	24,5	6,5
1997	2073140	7338,7	25,7	7,0
1998	3871005	7463,1	24,7	0,7

*PH: Personel Harcamaları

Kaynak:; age 1995 s.595; age.1998 s.567; age1992 s.28 ve ag.web sayfası

Ancak Türkiye'de personel rejiminin en belirgin özelliği kamu kesiminde kimin ne kadar ücret aldığını belirsiz hale getirecek bir mevzuat kargaşasının oluşturulması ve bu suretle şeffaflığın ortadan kaldırılması gerçeğidir. Her kamu görevlisi asıl aylığının yanında çeşitli biçimlerde yan gelirler elde eder ve ücret sistemi bu şekilde karmaşık bir hale gelir. Bu ortamın doğal sonucu olarak da baskı gücü yüksek kamu görevlisi grupları pastadan daha büyük pay alma savaşımı verirler⁷. Bunun yanında baskı gücü olmayan bir kısım meslek memurlarının diğer bazı mesleklere göre ücretlerinin zamanla düştüğü de bir gerçektir. Örneğin yirmi yıl önce en üst dereceden ücret alan bir profesör, bir generalle, en üst derecedeki hakimle, vali ile aynı

⁶ Kamil TÜĞEN, "Konsolide Bütçe Harcama ve Hizmet Yapısının Değerlendirilmesi", *Maliye Yazıları*, Ekim-Aralık 1993, s.52-63.

⁷ Erciş KURTULUŞ, "Kamu Harcamalarında Saydamlık", *Maliye Yazıları*, Sayı 55, Nisan- Haziran 1997, s.12-17.

ücreti alırken günümüzde binbaşı, on yıllık hakim, vali yardımcısıyla aynı maaşı alır duruma gelmiştir⁸.

2. Diğer Cari Harcamalar

Diğer cariler kalemi altında incelenen harcamalar, devletin temel fonksiyonlarının görülebilmesi için gerekli, personel harcamaları dışında kalan giderleri ifade etmektedir. Yolluklar, hizmet alımları, tüketim malları ve malzeme alımları, demirbaş alımları, diğer ödemeler harcama kalemlerinden oluşmaktadır⁹.

Tablo 4: Diğer Cari Harcamalarının Gelişimi

Mali Yıl	Diğer Cari Harcamalar (Milyar TL)		D.C.H*/KBH (%)	D.C.H/GSMH (%)
	Nominal	Reel		
1987	1542	1542	11,4	2,0
1988	2407	1385,7	10,4	1,8
1989	4121	1453,1	10,3	1,7
1990	6987	1536,9	10,2	1,7
1991	11245	1490,3	8,4	1,7
1992	20367	1587,3	9,0	1,8
1993	35937	1686,2	7,3	1,7
1994	74200	1687,9	8,2	1,9
1995	143344	1684,0	8,3	1,8
1996	312092	2043,7	7,8	2,0
1997	715158	2531,5	8,8	2,4
1998	1316835	2538,8	8,4	0,2

*D.C.H. :Diğer Cari Harcamalar

Kaynak:, age 1995 s.595; age.1998 s.567; age1992 s.28 ve ag.web sayfası

Tablo 4, diğer cari harcamaların gelişimini göstermektedir. Dönem başında 1542 Milyar TL olan harcamalar dönem sonunda 1 katrilyon 316 trilyon TL düzeyine yükselmiştir. Reel değerler dikkate alındığında ise 1987 yılında 1542 Milyar TL olan harcamalar, 1998 yılında 2538,8 Milyar TL olmuştur. Ancak dönem boyunca gerek konsolide bütçe harcamaları ve gerekse gayri safi milli hasıla içerisinde oransal olarak azalmıştır.

⁸ Şan ÖZ-ALP, "Ücretler", Serbest Kürsü, *Milliyet Gazetesi* Akdeniz İlavesi, 22 Temmuz 1999.

⁹ Öner, agt. 237-280

B-YATIRIM HARCAMALARI

Yatırım harcamaları, üretimi artıran, üretkenliği olumlu yönde etkileyen genellikle dayanıklı nitelikte ve faydası birden fazla yıla yaygın mallara yapılan harcamalar olarak tanımlanabilir. Yatırım harcamaları, ele alınan dönemde gayri safi milli hasılaya katkıda bulunmasının yanı sıra kamu sektöründe sermaye birikimine de yol açmaktadır. Yatırım harcamaları; makine, teçhizat ve taşıt alımları ile yapı, tesis ve büyük onarım harcamalarını kapsamaktadır.

Tablo 5: Yatırım Harcamalarının Gelişimi

Mali Yıl	Yatırım Harcamaları(Milyar TL)		YH*/KBH (%)	YH/GSMH (%)
	Nominal	Reel		
1987	2390	2390	17,7	3,1
1988	3564	2051,8	15,4	2,7
1989	5818	2051,4	14,5	2,5
1990	9882	2173,7	14,4	2,4
1991	19038	2523,2	14,3	3,0
1992	32691	2547,8	14,5	2,9
1993	57565	2701,0	11,7	2,8
1994	77016	1752,0	8,5	1,9
1995	102989	1209,9	5,9	1,3
1996	255356	1672,2	6,4	1,7
1997	640134	2266,0	7,9	2,1
1998	999320	1926,6	6,3	0,1

*YH: Yatırım Harcamaları

Kaynak:, age 1995 s.595; age.1998 s.567; age1992 s.28 ve ag.web sayfası

Yatırım harcamalarına ilişkin veriler Tablo 5' te görülmektedir. Nominal olarak 1987 yılında 2390 Milyar TL olan harcamalar 1998 yılında 999 trilyon 320 Milyar TL düzeyine yükselmiştir. Reel değerlerle dönem başında 2390 Milyar TL olan yatırım harcamaları dönem sonunda 1926,6 Milyar TL düzeyine inmiştir. İlgili dönem boyunca yatırım harcamalarının gerek Konsolide bütçe düzeyinde ve Gayri safi milli hasıla düzeyinde oransal olarak düşmüştür.

Son on beş yıldır kurulan hükümetlerin çoğu öncelikli amaçlarını "enflasyonu aşağıya çekmek" şeklinde kamuoyuna duyurmuşlardır. Bu amaca yönelik olarak yatırım harcamalarında kısıntıya gitmek kısa dönemde toplam talebi azaltacağından, ekonomide enflasyonist baskıları azaltıcı etkiler sağlayabilecektir.

Ancak, ekonomide kısa dönemde, enflasyonla mücadele etmek için yatırım harcamalarında yapılacak bir indirim uzun dönemde ekonominin üretim kapasitesini daraltıcı etki yapacak, bu yolla, ekonominin büyümesi ve gelecekte mal ve hizmet elde etme imkanı sınırlanmış olacaktır¹⁰.

C-TRANSFER HARCAMALARI

Transfer harcamaları, milli gelirden bir değişiklik meydana getirmeyen ve sadece satın alma gücünün bireyler ve sosyal gruplar arasında el değiştirilmesine neden olan harcamalar veya devletin tamamen karşılıksız olarak yaptığı parasal ödemeleri ifade etmektedir¹¹. Transfer harcamaları, kurumlara katılma payları ve sermaye teşkilleri, iktisadi transferler ve yardımlar, mali transferler, sosyal transferler, borç ödemeleri, fon ödemeleri, kamulaştırma ve bina satın alımları kalemlerinden oluşmaktadır¹².

Tablo 6 Transfer Harcamalarının Gelişimi

Mali Yıl	Transfer Harcamaları (Milyar TL)		TH*/KBH (%)	TH/GSMH (%)
	Nominal	Reel		
1987	5864	5864	43,4	7,8
1988	10422	6000	45,0	8,0
1989	16393	5780,32	41,1	7,1
1990	25021	5503,96	36,6	6,2
1991	52827	7001,59	39,8	8,3
1992	78264	6099,6	34,7	7,0
1993	227425	10671,2	46,3	11,3
1994	478176	10877,8	52,9	12,2
1995	975260	11457,9	56,5	12,4
1996	2419712	15845,6	61,0	16,1
1997	4621820	16360,8	57,4	15,7
1998	9427281	18175,4	60,3	17,7

TH: Transfer Harcamaları

Kaynak:; age 1995 s.595; age.1998 s.567; age1992 s.28 ve ag.web sayfası

Tablo 6, Türkiye'de 1987-1998 yılları arasındaki , Transfer harcamalarının gelişimini göstermektedir. 1987 yılında 5864 milyar

¹⁰ ATAÇ ve ATAÇ, agt. S.19

¹¹Üren ARSAN, " Transfer Giderleri", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,Cilt: XXXVII, No:1-2, Ankara, 1980, s.116

¹² Maliye Bakanlığı Bümko ,1995 Mali Yılı Hazırlama Rehberi

TL olan harcamalar 1998 yılında 9 katrilyon 427 trilyon TL düzeyine yükselmiştir. Konsolide bütçe içerisindeki oranı ise % 43,4'den % 60,3'e çıkmıştır. Gayri safi milli hasıla içerisindeki oranı ise % 7,6'dan % 17,7 düzeyine yükselmiştir. Bu rakamlardan ortaya çıkan sonuç konsolide bütçenin artık ekonomiye katkıda bulunan ve ona yön veren bir unsur olmaktan çıkıp, ekonomideki kaynakları tüketen bir yapıya dönüşmesidir. Bu oluşum şüphesiz transfer harcamalarının kendisi değil, devlet borçlarının bütçedeki faiz yükü ile hükümetlerin çeşitli amaçlarla yaptıkları tasarrufların bir neticesidir. Ama böyle bir tasarruf sadece çözümsüzlük yasası haline gelen bütçeyi gün geçtikçe işlevsiz kılmaktadır. Transfer harcamalarının oransal gelişimi incelendiğinde ise; dönem başında konsolide bütçenin % 43'ü, GSMH'nın yaklaşık % 8'ini tutan transfer harcamaları dönem sonunda sırayla % 60 ve % 17,7 düzeyine yükselmiştir. Böyle bir durum bize konsolide bütçelerin artık maaş ve transfer bütçesi olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 7; Faiz Harcamalarının Gelişimi

Mali Yıl	Faiz Harcamaları (Milyar TL)		Faiz H./ Transfer H. (%)	Faiz H./KBH (%)	Faiz H./GSMH (%)
	Nominal	Reel			
1987	226	226	38,6	16,8	3,0
1988	4978	2865,86	47,7	21,5	3,8
1989	8260	2912,55	50,3	20,7	3,5
1990	13966	3072,15	55,8	20,4	3,5
1991	24071	3190,32	45,5	18,1	3,7
1992	40298	3140,67	51,4	17,8	3,6
1993	116470	5465	51,2	23,7	5,8
1994	298284	6785,5	62,3	33,0	7,6
1995	576116	6768,52	59,0	33,4	7,3
1996	1497401	9805,78	61,8	37,8	9,9
1997	2277917	8063,59	49,2	28,2	7,7
1998	6176595	11908,2	65,5	39,5	11,6

Kaynak:; age 1995 s.595; age.1998 s.567; age1992 s.28 ve ag.web sayfası

Tablo 7' de borç faizlerinin yıllar itibariyle gelişimini görülmektedir. Konsolide bütçe borç faizleri kaleminde gerek nominal ve gerekse reel olarak büyük artışlar olmuştur. 1987 yılında 226 Milyar TL olan borç faiz ödemeleri dönem sonunda nominal olarak 6

katrilyon 176 trilyon, reel olarak ise 52 katlık bir artışla 11908 Milyar TL düzeyine yükselmiştir. Ayrıca faiz ödemeleri dönem başında transfer harcamalarının % 38,6'sını dönem sonunda %65,5'ini oluşturmuştur. Konsolide bütçe açısından bakıldığında ise % 16,8'den % 39,5 düzeyine, Gayri safi milli hasıladaki oranı % 3 düzeyinden % 11,6'ya yükselmiştir.

Kamu borçlarının faizleri tahvil sahiplerinin gelirlerini artırıcı olduğuna ve tahvil sahipleri de daha çok yüksek gelirliler olduğuna göre adaletsizliği arttırıcı sonuçlar meydana gelecektir. Zorlayıcı borçlarda faizler yüksek olduğu ölçüde, gelir dengesizliklerini giderici etkiler azalır. Yine bu borçlar artan oranlı olarak uygulanabildikleri ölçüde bu etkiler artar. Diğer taraftan dış borçlanmalarda kredileri özel firmalar kullanmaktaysa, düşük faiz oranları, yüksek gelirlili firmaların gelirlerini yükseltici yönde etkili olur. Ancak fiyatların kontrolü sağlanabildiği ölçüde bu transferler tüketiciye de aktarılabilirler. Özellikle tüketiciler düşük gelirlili gruplardan oluşuyorsa düzeltici etkilerden daha güçlü olur. Diğer taraftan dış borçlanmaların devletten devlete olması ve kamu değerlerinde kullanılması durumunda ise, kamu hizmetleri yoluyla yine bir transfer söz konusudur. Bu transferler faiz oranı düşük olduğu ölçüde olumlu yönde gerçekleşir.

İç borçlanmalar nedeniyle, Hazinesinin ödediği yüksek faiz geliri ciddi rant dağıtımını niteliğini almakta, belli rantiyeleri beslemektedir. Hükümetler bütçe kısır döngüsünde sosyal devlet olmanın zorunlu kıldığı asgari harcamaları yapmaya imkan bulamamaktadırlar. Ayrıca borç faizlerinin bütçe transferleri içindeki oranının sürekli artması ,bütçe gelirleri içinde borçlanmanın arttığının bir ifadesi olarak da kabul edilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Konsolide bütçe harcamalarının ekonomik ayırım bazında incelendiği bu çalışmada;1987-1998 yıllarına ilişkin şu hususlar dikkati çekmektedir.

Konsolide bütçe harcamaları ilgili dönemde GSMH içerisindeki oranı yükselmiştir. Personel harcamalarının konsolide bütçe içerisindeki oranının % 22-% 24,7 gayri safi milli hasıla içerisindeki oranının % 3,9- % 0,7 olarak gerçekleşmiştir. Yatırım harcamalarının gerek konsolide bütçe harcamaları ve gerekse gayri safi milli hasıla içerisinde oransal olarak düştüğü dikkati çekmektedir. Bu oranlar sırasıyla % 17,7- %6,3 ve % 3,1- % 0,1'dir. İlgili harcamalardaki dönem boyunca görülen düşme hükümetlerin enflasyonla mücadelede orta ve uzun vadeli çözümler yerine kısa vadeli çözüm olan yatırımları kısma amaçları etkili olmuştur. Transfer harcamaları gerek konsolide bütçe ve gerekse gayri safi milli hasıla içerisinde rakamsal ve oransal olarak artış kaydetmiştir. Oransal olarak dikkate alındığında % 43,4-% 60,3 ve % 7,8-% 17,7 düzeyine yükselmiştir. Bu nedenle;

i-Siyasi iktidarların karar alma sürecinde bazı çıkar gruplarının devleti-hükümetleri kendi özel istekleri doğrultusunda yönlendirmeleri ve bu yönde baskı yapmaları söz konusudur. Bu nedenle hükümetler kamusal harcamalarda önceliği "kamuoyu" yerine "kamu yararı" olarak belirlemelidirler. Konsolide bütçe harcamalarının etkinlik ve verimliği mutlaka artırılmalıdır. Tüm kamu görevlileri; işin gerektirdiği yasal prosedüre dayalı denetim yanında hizmet ve çıktı denetimine de tabi tutulmalıdır.

ii-Konsolide bütçe harcamalarının GSMH'daki oranı nominal değil reel olarak azaltılmalıdır. Bunun için öncelikli hedef olarak bütçedeki faiz yükünü azaltacak tedbirler üzerinde durulmalıdır.

iii-Bakanlık sayısı azaltılmalıdır. Örneğin Türkiye'den on yedi kat daha zengin ve nüfusu 120 milyonun üzerinde olan Japonya on iki bakanlık ile yönetilirken Türkiye'deki bakanlık sayısı otuz dört bakanlık ile yönetilmektedir. Bakanlık sayısının fazlalığı, bir yandan yapay olarak bağlı kuruluşların sayısını yükseltirken, diğer yandan

çok sayıdaki kuruluş arasında yetki ve sorumluluk yönünden belirli bir karmaşa meydana getirmektedir. Böylece, herhangi bir kamu hizmeti birden çok bakanlığa bağlı kuruluşun sahasına girdiğinden söz konusu hizmet ya gereğinden daha çok ya da hiç bir kuruluş kendisini tam olarak yetkili görmediğinden yetersiz ya da kalitesiz olarak üretilmektedir.

KAYNAKÇA

ARSAN, Üren: " *Transfer Giderleri*", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: XXXVII, No:1-2, Ankara, 1980

BÜMKO: (Maliye Bakanlığı) : 1992 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi

DİE: 1995 ve 1998 Türkiye İstatistik Yıllıkları

KURTULUŞ, Erciş: " *Kamu Harcamalarında Saydamlık*", Maliye Yazıları, Sayı 55, Nisan- Haziran 1997

Maliye Bakanlığı : 1995 Mali Yılı Hazırlama Rehberi

ÖNER, Erdoğan: " *Türkiye'de Bütçe Harcamalarının Genel Bir Değerlendirmesi*",

Türkiye IX. Maliye Eğitim Sempozyumuna Sunulan Tebliğ, 6-8 Mayıs 1993, Silifke-Mersin

ÖZ-ALP, Şan: " *Ücretler*", Serbest Kürsü, Milliyet Gazetesi Akdeniz İlavesi, 22 Temmuz 1999

ÖZBİLEN, Şevki: " *Türkiye'de Bütçe Açıkları ve Bu Açıkların Finansmanı*", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Sayı 11, Kasım 1996

SAKAL, Mustafa: " *Kamu Harcamalarının Hacminin Ölçülmesinin Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Değerlendirilmesi*", D.E.U. İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 1

TÜĞEN, Kamil: " *Konsolide Bütçe Harcama ve Hizmet Yapısının Değerlendirilmesi*", Maliye Yazıları, Ekim-Aralık 1993

<http://www.muhasibat.gov.tr/mbulten>